

БОРОВИК КОРОЛІВСЬКИЙ, ЯЄЧНИК

Boletus regius Krombh

Родина Боровикові — Boletaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення
Неморальний вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Євразія, переважно в регіонах з теплим кліматом. В Україні відомий із Закарпаття (Закарпатська обл., Берегівський р-н, окол. с. Іванівка; Ужгородський р-н, окол. с. Невицьке), Лівобережного Лісостепу (Полтавська обл., Диканський р-н), Лівобережного злаково-лучного Степу (Донецька обл., Володарський р-н, пд. окол. смт. Володарськ), Пд. берега Криму (окол. с. Лаврове, г. Аю-Даг, ПЗ «Мис Мартъян»). Адм. регіони: Зк, Пл, Дц, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Трапляється поодиноким, зрідка групами з 2–3 плодових тіл.

Причини зміни чисельності
Збирання населенням, вирубування лісів.

Умови місцезростання
Листяні, переважно букові та дубові ліси (здебільшого на вапнякових ґрунтах).

Загальна біоморфологічна характеристика
Шапинка діаметром 5–10 см, напівкуляста, згодом подушкоподібна, коричнювато-червона або фіолетово-червона, з віком вицвітає, спочатку оксамитова, швидко стає голою, іноді злегка зморшкувата, суха, в суху погоду може дрібно розтріскуватися. Трубочки 1–3 см завдовжки, коротші навколо ніжки, злегка прирослі, спочатку золотисто-жовті, згодом зеленувато-жовті до жовтувато-зелених з оливковим відтінком. Пори округлі, дрібні, лимонно-жовті, згодом оливково-жовті. Спори 15–17×4–5 мкм, веретеноподібні, циліндрично-веретеноподібні, гладенькі, жовтувато-бурі. Споривий порошок оливково-коричнюватий. Ніжка 5–15×1,5–6 см, яйцеподібна, згодом булавоподібна, при

основі сильно потовщена, лимонно-жовта, у верхній частині з дрібною жовтою сіточкою, при основі часто з винно-червоним відтінком. М'якуш насичено лимонно-жовтий, під шкіркою шапинки та в основі ніжки червонуватий, щільний, з приємним запахом та смаком, на зрізі іноді слабо синіє, особливо в шапинці. Пряжки є. Плодові тіла з'являються з червня до початку вересня.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в ПЗ «Мис Мартъян». Доцільно створити ботанічні заказники в інших місцезнаходженнях виду та виділити його в чисту культуру.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Мікоризоутворювач. Цінний їстівний вид.

Основні джерела інформації
Визначник грибів України, 1979; Ганжа, 1977; Саркіна та ін., 2003; ЧКУ, 1996.

Автори: М.П. Придюк, В.П. Гелюта
Малюнок: Д.В. Леонт'єв

ФІЛОПОР РОЖЕВО-ЗОЛОТИСТИЙ

Phylloporus pelletieri (Lév. apud Crouan) Quél.
[*Phylloporus rhodoxanthus* (Schwein.) Bres.]

Родина Боровикові — Boletaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Рідкісний вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Європа. В Україні відомий із Закарпаття (Закарпатська обл., Рахівський р-н, Карпатський БЗ, Кузійський масив, окол. с. Ділове). Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій

Трапляється поодинокі та невеликими групами.

Причини зміни чисельності

Вирубування лісів.

Умови місцезростання

Росте в листяних та хвойних лісах; на ґрунті.

Загальна біоморфологічна характеристика

Шапінка діаметром 4–10 см, товста, м'ясиста, спочатку опукло-розпростерта, згодом плоско-розпростерта, з загнутим краєм, суха, дрібно-оксамитова, рудувато-коричнева, темно-коричнева з оливковим відтінком. Пластинки спускаються на ніжку, товсті, рідкі, з численними анастомозами, які часом утворюють радіально витягнуті пори, спочатку золотисто-жовті, згодом з коричнюватим відтінком. Спори 9,5–14×3–5 мкм, веретеноподібно-овальні, гладенькі, жовтуваті, з 1–3 краплями олії. Споровий порошок оливково-вохристій. Ніжка 3–5×0,5–1,2 см, центральна, дещо звужується донизу, суцільна, пластівчасто-волокниста, вгорі золотисто-жовта, ниж-

че з червонуватим відтінком, при основі коричнювата. М'якуш щільний, блідо-лимонно-жовтий, в основі ніжки темніший, з червонуватим відтінком, без особливого запаху, з солодкуватим смаком. Пряжки є. Плодові тіла з'являються у серпні–вересні.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Вид охороняється в Карпатському БЗ. Слід виділити його в чисту культуру.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Мікоризоутворювач. Їстівний гриб.

Основні джерела інформації

Визначник грибів України, 1979; Pilát, 1940.

Автор: М.П. Придюк
Малюнок: Д.В. Леонт'єв

ШИШКОГРИБ ЛУСКАТИЙ, ЛУСКАЧ

Strobilomyces strobilaceus (Scop.) Berk. [*S. floccopus* (Vahl) P. Karst.]

Родина Боровикові — Boletaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Неморальний вид. Єдиний вид роду і родини в складі мікофлори України.

Ареал виду та його поширення в Україні

Євразія, Пн. Африка, Пн. та Центральна Америка. В Україні відомий з Карпат, Закарпаття, Західноукраїнських лісів та Розточчя. Адм. регіони: Льв, Тр, Зк, Чц.

Чисельність та структура популяцій

Трапляється переважно поодиночі, спорадично.

Причини зміни чисельності

Вирубування пралісів, збирання населенням.

Умови місцезростання

Листяні, хвойні (переважно ялинові) та мішані ліси, на ґрунті чи занурених у ґрунт залишках гнилої деревини.

Загальна біоморфологічна характеристика

Шапинка 4–10 см у діаметрі, сіро-бура до чорно-бурої, з великими черепитчасто розміщеними повстистими лусками, по краю із залишками покривала. Трубочки 1–3 см, білуваті, з віком швидко сіріють, до темно-коричневих. Пори великі, кутасті. Спори 9,5–15×8–12 мкм, округло-овальні, кулясті, сітчасторебристі, темно-бурі. Споровий відбиток майже чорний. Ніжка 4–15×1–3 см, циліндрична, кольору шапинки, волокнисто-луската, щільно-м'ясиста, з кільцем, що швидко зникає. М'якуш білуватий, на зламі червоніє, згодом чорніє, з неприємним землистим запахом. Плодові тіла з'являються у липні–жовтні. Гумусовий сапротроф.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Трапляється на території Карпатського БЗ та ПЗ «Розточчя», де охороняється як раритетний представник біорізноманітності. Необхідно створити ботанічні заказники в місцезнаходженнях виду, відомих поза межами заповідників, та контролювати стан його популяцій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Ґрунтоутвірне. Їстівний гриб.

Основні джерела інформації

Базюк, 2000; Базюк, Гелюта, 1999а, б; Визначник грибів України, 1979; Дудка, 2008; Красная книга СССР, 1984; Fungi of Ukraine, 1996.

Автори: В.П. Гелюта, Т.Л. Горова
Фото: О.О. Сенчило

КАТАТЕЛАЗМА ЦАРСЬКА

Catathelasma imperiale (Fr.) Sing. [*Biannularia imperialis* G. Beck, *Armillaria imperialis* (Fr.) Quél.]

Родина Катателазмові — Catathelasmataceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Єдиний вид роду в складі мікобіоти України.
Типовий представник роду.

Ареал виду та його поширення в Україні

Євразія та Пн. Америка. В Україні виявлений у Західноукраїнських та Карпатських лісах, Гірському Криму. Адм. регіони: Льв, Кр.

Чисельність і структура популяції.

Трапляється поодинокі та групами з 2–3 пло-
дових тіл.

Причини зміни чисельності

Інтенсивно збирається населенням як до-
брий їстівний гриб.

Умови місцезростання

Хвойні та мішані ліси, переважно в гірських
районах.

Загальна біоморфологічна характеристика

Молоде плодове тіло складається з напів-
сферичної шапинки 5–15 см у діаметрі, з
підігнутих краєм, та циліндричної ніжки,
3–6×2–3 см. Згодом шапинка опуклорозп-

ростерта, 10–20 см у діаметрі, з товстим, опу-
шеним краєм, вдавнена в центрі, оливково-
каштанова або рудувато-коричнева, іноді
бура, суха, вкрита дрібними бурувато-білими
лусочками, які є залишками загального по-
кривала. Пластинки з нижньої поверхні ша-
пинки спускаються на ніжку, вузькі, густі,
білі, часом жовтуваті або кремові. Спори ви-
довженоовальні, 11–15×5–7 мкм, гладень-
кі, амілоїдні, безбарвні. Спорова маса біла.
Ніжка циліндрична, 5–8×3–4 см, центральна,
щільна, світло-вохряна або коричнювата,
луската, з подвійним кільцем, яке утворене
загальним і частковим покривалами, біля
основи з вольвоподібним залишком загаль-
ного покривала, який швидко зникає, та з ко-
ренеподібним підземним виростом. М'якуш

білий, жорсткуватий, з приємним смаком
та запахом свіжого борошна. Їстівний вид.
Утворює плодове тіла в серпні-жовтні. Міко-
ризоутворювач.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Ялтинському гірсько-
лісовому ПЗ. В інших місцезнаходженнях виду
доцільно створити ботанічні заказники.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Мікоризоутворювач. Їстівний гриб.

Основні джерела інформації

Визначник грибів України, 1979; Горова, 1980,
1982; Дудка, 2002, 2008; Дудка, Гелюта, Тихонен-
ко Ю.Я. та ін., 2004; Красная книга СССР, 1984;
Саркіна І.С., 2001; Саркіна, Придюк, Гелюта, 2003;
ЧКУ, 1996.

Автор: І.О. Дудка
Фото: О.О. Сенчило

РЕШІТОЧНИК ЧЕРВОНИЙ

Clathrus ruber Pers. (*C. cancellatus* Fr.)

Родина Решіточникові — Clathraceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Вид з диз'юнктивним ареалом. Єдиний представник роду в Україні.

Ареал виду та його поширення в Україні

Європа, Пн. Америка та Африка (пн. частина). В Україні виявлений в Закарпатті (точних даних немає), Кримському Лісостепу та на Пд. березі Криму. Адм. регіони: Зк, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Трапляється поодинокі, інколи невеликими групами.

Причини зміни чисельності

За минуле десятиріччя чисельність виявлених плодових тіл зросла, що було зумовлено певним зниженням рекреаційного тиску на паркові екосистеми. Проте вилучати цей вид з числа об'єктів спеціальної охорони немає підстав, оскільки в останні роки цього десятиріччя знову спостерігається значний вплив туристів у курортний сезон.

Умови місцезростання

Старі парки або лісопаркові зони, на межі культурної паркової та природної лісової

рослинності з дуба пухнастого з домішкою ялівцю високого та граба східного.

Загальна біоморфологічна характеристика

Молоде плодове тіло кулясте або яйцеподібне, 5–10 см заввишки, вкрите білою зовнішньою оболонкою (перидієм), яка згодом швидко зникає, відкриваючи товстий студенистий середній шар. Дозріле плодове тіло без ніжки, складається з куполоподібного сітчастого рецептакула, згори червонуватого, жовто-гарячого або жовтувато-білого, 15–17 см заввишки, з округлими, еліпсоїдними або кутастими отворами. Внутрішня поверхня сітки рецептакула вкрита спрносним шаром (глебою), який має дуже неприємний різкий запах. Спори овальні або

еліпсоїдні, 5–6×2 мкм, безбарвні, з гладенькою оболонкою, розповсюджуються комахами, які збираються на неприємний запах. Утворює плодові тіла з квітня по листопад. Гумусовий сапротроф.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Ялтинському гірсько-лісовому ПЗ, в ПЗ «Мис Март'ян», а також у Нікітському ботанічному саду. Необхідно підтримувати вид у колекціях чистих культур.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Бере участь у процесі гумусоутворення.

Основні джерела інформації

Васильков, 1954; Визначник грибів України, 1979; Дудка, Вассер, 1987; Дудка, Исигов, 1998; Зерова, 1962; Саркіна, 1994, 2001; Саркіна, Придюк, Гелюта, 2003; Сосин, 1973; ЧКУ, 1996; Шимкус, 1981.

Автор: І.О. Дудка
Фото: І.С. Саркіна

